

ŠIAULIŲ NAUJIENOS

2021 m. gruodžio 30 d.
Ketvirtadienis - Nr. 147 (19013)

ŠIAULIŲ LAIKRAŠTIS
Kaina 0,70 Eur
Prenumeratoriams nuo 0,38 Eur

Leidžiamas nuo 1923 m. gruodžio 21 d. Pirmasis leidėjas – Jonas Šliūpas. www.snaujienos.lt

Pajamos

Kitąmet didės mažiausiai uždirbančiųjų pajamos.

2 p. >>

Įamžinimas

Apie dailininkės atminimo įamžinimą edukacine erdve.

5-6 p. >>

Horoskopas

2022 metų horoskopas. Ko galime tikėtis kitais metais?

21 p. >>

Mano TV

23 TV programos nuo šeštadienio iki penktadienio.

Priedas >>

INFORMACIJA
INTERNETE IR TELEFONU
www.1551.lt
8 6900 1551

+1°C
-6°C

Atvirukas – mažosios grafikos istorijos liudijimas

Tradicija sveikinti savo artimuosius rašytais linkėjimais gimė dar gerokai prieš mūsų erą: senovės egiptiečiai linkėjimus įvairiomis progomis rašė ant popiruso ritinių. Kompiuterinė epocha keičia mūsų švenčių tradicijas, vis mažiau sveikinimų siunčiame paštu, nes elektroninės žinutės su paveikslėliais pas adresatą nuskrieja akimirksniu. Tačiau artėjant metų pabaigai dažnas iš vyresniųjų pavartome kažkada gautus sveikinimo atvirukus. Miela prisiminti artimų žmonių žodžius, rašyseną. Rodos, kartu su atviruku, su palinkėjimu atkeliauja meilė gerumo, draugingumo šiluma. Daugumoje kalėdinių ar naujmetinių atvirukų tradiciniai vaizdeliai – žaismingi angeliukai, žiburėlis užpustytos sodybos languose, eglutės šakelė. Kai kurie atvirukai kūrybiško žmogaus rankomis išpiešti, iškarpyti, išdailinti, tretieji – tikras meno kūrinys.

2 p. >>

Rimantas Tomas Buivydas.

Autorius nežinomas.

Gerbiamieji „Šiaulių naujienų“ skaitytojai,

„Šiaulių naujienų“ redakcija sveikina jus su Naujaisiais metais, linki sveikatos, sėkmės ir atsisveikina.

Šių metų gruodžio 21-ąją laikraštis „Šiaulių naujienos“ atšventė 98-ąjį gimtadienį. Per šiuos dešimtmečius miesto laikraštis, ne kartą keitęs pavadinimus ir periodiškumą, informavo

apie įvairius politikos, ekonomikos, kultūros įvykius Šiauliuose ir šalyje, rašė apie žymius šiauliečius.

Keitėsi santvarkos, politinė ir ekonominė situacija pasaulyje ir šalyje, keitėsi ir „Šiaulių naujienos“, jų skelbiama informacija. Laikraštis stengėsi prisitaikyti ir prie naujovių – interneto techno-

logijų: sukūrė internetinę svetainę www.snaujienos.lt.

Naujausios technologijos sudomino didžiąją dalį mūsų jaunosios kartos ir popierinio laikraščio skaitytojų bei prenumeratorių skaičius ėmė labai mažėti. Be to, itin padidėjo laikraščio leidybos kaštai – „Šiaulių naujienos“ nebeatsiperka. Todėl

UAB „Šiaulių naujienos“ valdyba nusprendė nutraukti laikraščio leidybą nuo 2022 metų sausio 1 dienos ir padėkoti visiems, kurie buvote kartu su mumis – skaitėte, prenumeravote, rašėte, siuntėte nuotraukas – visus tuos dešimtmečius.

Dėkojame jums. Pasikeitus ekonominei situacijai, tikimės

sugrįžti.

O tuos, kurie 2022 metams „Šiaulių naujienas“ užsiprenumeravote, kviečiame ateiti į Aušros al. 48, Prenumeratos skyrių darbo dienomis prieš tai paskambinus telefonu 52 38 44, atsiimti pinigus.

„Šiaulių naujienų“ redakcija

Atvirukas – mažosios grafikos istorijos liudijimas

Atkelta iš 1 p.

Teresė HOKIENĖ
info@snaujienos.lt

Šiais metais kalėdiniais atvirukais iš Petro Kaminsko kolekcijos galime grožėtis Priskėlimo aikštėje, o Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešojoje bibliotekoje lankytojų dėmesio laukia Vaidoto Janulio surengta kalėdinių ir naujametinių atvirukų paroda. Tai pati laikas joje pasižvalgyti ir prisiminti šiek tiek atviruko istorijos.

Nuo asmeninio laiškelio iki meno kūrinio

Europoje rasti seniausi atvirukai pavyzdžiai priskiriami XIV–XV amžiam – tai buvo labai prabangūs, rankų darbo kūriniai ar vienetiniai medžio raizinių spaudai, kuriuos vieni kitiems švenčių proga per pasiuntinius dovanojo tik labai turtingi aristokratai. Seniausias žinomas tokio tipo atvirukas saugomas British Museum archyve Londone: pasak legendos, Orleano kunigaikštis Čarlzas ant atviruko parašė eiles savo mylimai žmonai apie 1415 metus ir per pasiuntinį išsiuntė iš London Tower'io, kuriame tuo metu kalėjo.

Tikroji atvirukų istorija prasidėjo 1869 metais Austrijos-Vengrijos imperijoje. Šios šalies pašto administracija priėmė sprendimą leisti susirašinėjimui ant nedidelių kortelių. Prancūzijos-Prūsijos karo metu kareiviai, rašydami atvirukus artimiesiems, pradėjo juos puošti piešiniais, tad verslininkai suskubo parūpinti kortelių su jau atspausdintomis iliustracijomis – taip atsirado pirmieji vaizdų atvirukai, kurių tobulinimui nėra ribų.

1895–1918 metų laikotarpis pripažintas atvirukų „aukso amžiumi“ – pradėta spausdinti įvairiausius atvirukus ir atvirukus: sveikinimo, suvenyriniai, išdaigų ir nuotykiniai (su paslaptimi), informaciniai ir humoristiniai, etnografiniai ir reklaminiai, turistiniai, istoriniai, su meno kūriniais

vaizdais ir reprodukcijomis, žymių politikų, literatų, muzikų portretais. Populiarius buvo ir rankų darbo, įvairiomis dailės priemonėmis sukurti.

Pirmieji atvirukai Lietuvoje pradėti spausdinti 1875 metais, o 1890 m. pasirodė ir spalvoti atvirukai.

1904 metais Lenkijoje išleisti atvirukai su spalvotomis dailininko Antano Žmuidzinavičiaus paveikslų reprodukcijomis.

Vilniuje lietuviškų atvirukų leidybą ir prekybą organizavo žymus Lietuvos kultūros mecenatas Petras Vileišis. Atvirukus savo iniciatyva kūrė ir spausdino Lietuvos menininkai: dailininkas, muziejininkas Tadas Daugirdas, akvarelininkas Antanas Jaroševičius, menotyrininkas Paulius Galunė, skulptoriai Juozas Žikaras, Petras Rimša.

Pirmosiose Lietuvos dailės parodose (1907–1914) šalia kitos atributikos išleisti ir fotoatvirukai su dailininkų kūrinių reprodukcijomis (M. K. Čiurlionio, A. Žmuidzinavičiaus ir kt.). Paštu buvo siunčiami ir originalai – vienetiniai dailininko sukurti atvirukai. 2016 metais Druskininkuose, M. K. Čiurlionio memorialiniame muziejuje, buvo surengta atvirukų paroda.

Iš artimų žmonių gauti vaizdūs laiškeliai nebuvo išmetami, taip susidarydavo nedideli asmeniniai atvirukų rinkiniai, kurie ne vienuose namuose išaugo į plačias kolekcijas. Emocinis susirašinėjimų ir atvirukų siuntimo poveikis psichologų dar neištyrinėtas. Vienur brangių žmonių atvirukai būdavo įreminami, kitur saugomi dėšimtelėmis buvo mada atvirukais apkljuoti lempų gaubtus, gaminti vazelės ar dėžutės.

Populiarejan turizmui, paklausūs pasidarė svečiose šalyse įsigijami atvirukai, jie dažnai perkami „sau, atminčiai“, jų rinkiniai – tarsi asmeniniai vizualinės atminties archyvai, pasakojantys apie aplankytus kraštus, miestus, paminklus, muziejus.

Atvirukų kolekcionieriai būrėsi į klubus, spausdinami specialūs fikartijos žurnalai, albumai. Bent dalį sukauptų turtų galime išvysti parodose.

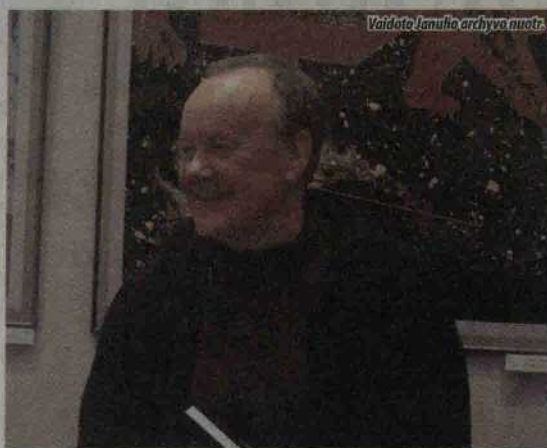
Atspindi menininkų techninius išsivystymus ir bendrystę

Šiaulietis prof. Vaidotas Janulis savęs nelaiko kolekcininku, bet prasitaria namuose turis apie 50–60 ašocių. Daugiausia tai kurso draugų dovanos. Yra labai įdomių, vienetinių. Eksponuoti jų nesirošia, esą nedrasu būtų „konkuruoti“ su V. Valiušo keramikos muziejumi Utenoje.

Profesorius pasakoja, kad atvirukų paroda bibliotekos Menų ir muzikos skyriuje atsirado gana netikėtai. Pervertė savo archyvus ir paaiškėjo, kad sukaupta per 70 naujametinių atvirukų. „Sovietmečiu buvo tokia mada – dailininkai tarpusavy siuntinėdavo pačių sukurtus atvirukus. Noras pasveikinti bičiulį pasitarnavo ir kitam svarbiui reikalui – parodyti savo technologinius bandymus. Tai dabar specialisto akimis galima įžvelgti maždaug dešimtmečio grafikos kaitą“, – komentuoja V. Janulis.

Atvirukuose nebūtina ieškoti įprastos kalėdinės ar naujametinės simbolikos, retai kuriame rasi. Tai jaunų menininkų saviraiška, bandymas savaip interpretuoti zodiako ženklus, užkoduoti metus ar slaptas užuominas. Kai kurie vaizdai susiję su asmeniniais įvykiais, pavyzdžiui, Rimantas Buivydas atviruke išraižė savo namelį, kurj seniai buvo pasistažęs. Kai kurie atvirukai sukurti ant nuotraukos, kiti – šiaip jaunatviškas pašmaikštavimas, yra kelias studentų sukurtų ofortų.

Didžioji dalis atvirukų kurta šilkografijos technika. Tapytojams, kaip Povilui Anikinui, Gražinai Arlauskaitėi-Vingrienei, pagal jų piešinius ir pasirinktas spalvas V. Janulis sako padėjęs sukurti tinkelius, atspaudus padaryti. O, tarkim, Edmundo Birgėlos darbuose iš karto atpažįstama tvirta grafiko ranka.

Vaidotas Janulis archyvo nuotr.

Vaidotas Janulis: „Šie atvirukai primena menininkų bendravimą, atskleidžia jų kūrybinius bandymus.“

Parodai atrinkta ne tik šiauliečių, bet ir klaipėdiečių, vilniečių menininkų sukurtų atvirukų. Yra ir Vytenio Rimkaus žaismingas kūrybinis bandymas. Prof. V. Janulis prisipažįsta, kad kai kurių darbų autorystės atsekti nebepadededa net įrašas atviruke. Pokalbyje nesyk minimos menininkų A. Raukčio, P. Vilučio, R. Buivydo, R. Garbačiausko, G. Vingrienės, Bizauskų pavardės. Eksponuojama ir keletas paties V. Janulio sukurtų atvirukų. Visi jie mažai-ražiai, pasak autoriaus – atspausdavo tik iki 50 egzempliorių.

Akį patraukia Povilo Anikino 1990 metų atvirukas su tautiška simbolika. Aloyzo Rukčio gana aiškūs simboliai – iš skrybėlės-(kalvelės) dygstantis medis, džiaugsmo pliūpsnis supra stilizuotą kūdikėlį. A. Rukčio „laido ratas“ panaudotas ir parodos plakatui, nes puikiai atspindi jos idėją. Žaismingas Rimanto Tomo Buivydo 1985 metų atvirukas su portretu. Vyras džiūgauja rankose kaip knygą laikydamas automobilį. Vidas Bizauskas ir Romas Balinskas atvirukų vaizdus kuria panaudodami nuotraukas, tik kiekvienas savaip. Vienme Vaidoto Janulio atviruke graži stilizuota eglutė – šventės simbolis, o kitame – tikras rebusas, kol atrandi

jog akys – tai žuvis, nosis – pelė, plaukai – medžio šakos.

Kiekvienas atvirukas pažymėtas raidėmis PF. Tai prancūzų kalbos posakis „Pour Feliciter“, reiškiantis sveikinimą. „Kadangi iš mūsų mažai kas prancūzų kalbą mokėmės, manydavome, kad tai angliškas posakis „Post Factum“, kitaip sakant, metai baigiasi“, – šypstelė menininkas.

Atskiros analizės nusipelnė uždrašai atvirukuose. Ant kai kurių net viršutinėje dalyje užrašyta „Su šv. Kalėdom ir Naujaisiais metais“, kai kuriuose – tik vidinėje pusėje. Pasak parodos sudarytojo, minėti Kalėdas, naudoti krikščioniškus simbolius – tai savotiška ano meto tylios rezistencijos forma. Ranka įrašyti linkėjimai trumpi, žaismingi, kartais bravūriški, labai asmeniški.

Atvirukų kolekcija apima laikotarpį iki 1990 metų. Paskui mada siuntinėti atvirukus ėmė blėsti. Juos nukonkuravo elektroninė erdvė. Dabar mažai dailininkų atvirukus bekuria, nebent Vilniuje prie Šiuolaikinio meno muziejaus dar profesionalų sukurtų atvirukų. galima įsigyti. Tad ši paroda – lyg mažytė grafikos istorijos atkarpelė, pasakojanti apie nykstantį grafikos žanrą – atviruką.

Dailininkų sukurtų originalių
Kalėdinių ir naujametinių atvirukų paroda
iš dailininko Vaidoto Janulio kolekcijos

Bibliotekos Meno ir muzikos skytykloje
Paroda veiks nuo gruodžio 20 d. iki sausio 9 d.

Bibliotekai bus sukurtas visų šiuo metu
galimų SAN lankytų saugoma aplinkosaiva

Aloyzas Rukčys